LIVSMEDELS-UPPHANDLING

Gemensam upphandling hösten 2025

Bengtsfors, Dals-Ed, Färgelanda, Mellerud, Åmål, Säffle

BAKGRUND

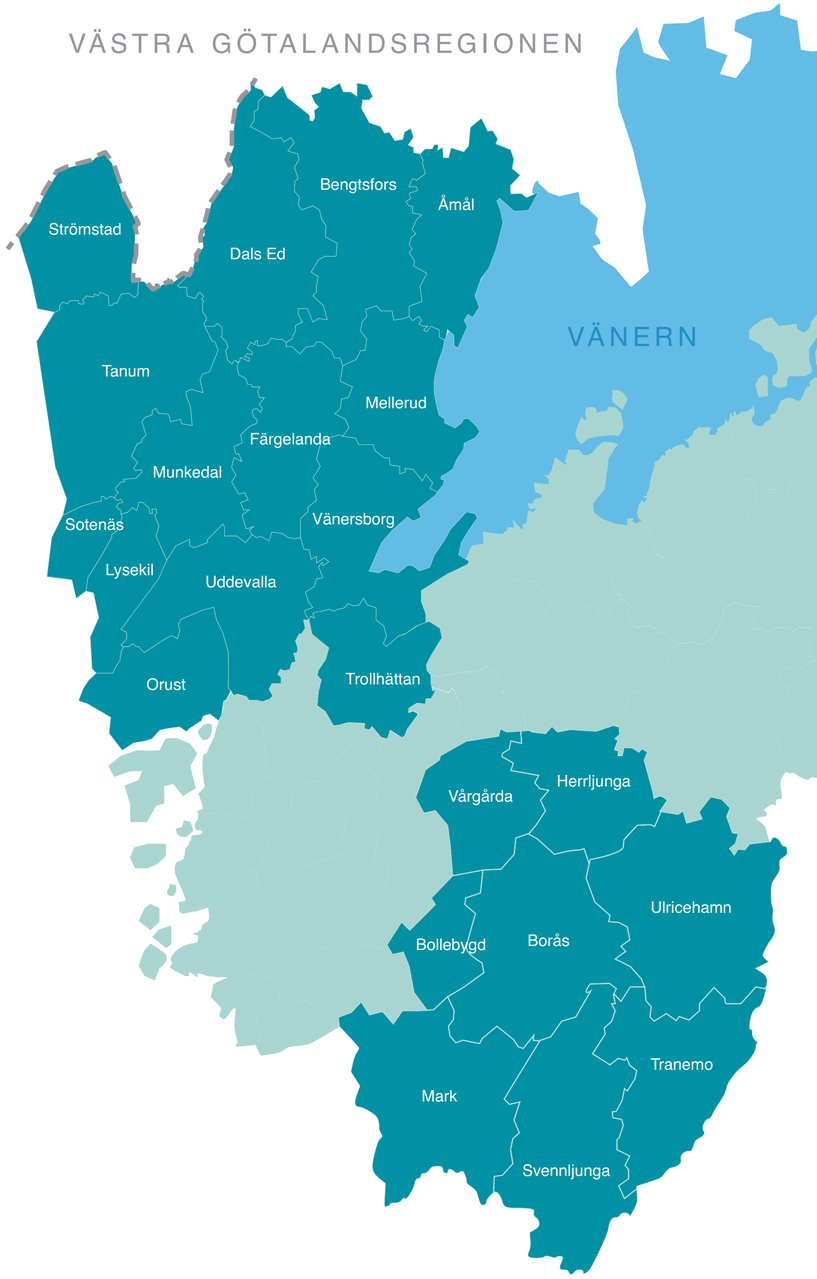
Livsmedelsupphandlingen omfattar återkommande och betydande transporter, som är en förutsättning för att livsmedlen ska kunna levereras. Eftersom transporterna sker regelbundet och i stor omfattning såg vi upphandlingen som ett relevant tillfälle att bidra till fossilfria lösningar och därigenom stödja kommunernas klimatlöften och det övergripande målet om ett fossiloberoende Västra Götaland 2030.

Vi ville förstå:

- hur transporterna faktiskt genomförs
- hur leverantörerna organiserar transporterna, inklusive egna fordon, externa åkerier och underleverantörer
- hur långt leverantörerna har kommit i omställningen
- vilka möjligheter som finns till uppföljning

Vi genomförde:

- intern dialog med kostchefer och kostsamordnare
- översiktlig marknadsanalys via leverantörernas hemsidor
- marknadsdialog med berörda leverantörer
- dialog om krav, kravutformning och uppföljning

INNEHÅLL

GreenFleets driver på omställningen av transportmedel

GreenFleets är ett projekt med syfte att ge kraft till kommunernas arbete med den gröna omställningen av fordon och arbetsmaskiner.

Kommunerna har stora fordonsflottor med olika typer av fordon, och ansvarar också för många fordon i samband med anbud och avtal som ingås i regi av kommunens verksamhet. Dessa fordon ägs av privata operatörer, men kommunen kan bidra till att motivera grönare transporter via krav och kriterier.

Därför har danska och svenska partners initierat projektet GreenFleets, som ska fördjupa sig i denna agenda och tillsammans hitta hållbara sätt att anpassa flottorna.

Behovs- och nulägesanalys 3

Översiktlig marknadsanalys 4

Marknadsdialog 5

Kravformulering 7

Reflektioner 9

Behovs- och

NULÄGESANALYS

Intern dialog

Vi hade en timmes dialog med kostchefer och kostsamordnare. Vi presenterade varför vi ville titta närmare på möjligheten att ställa krav på fossilfria transporter .

Dialogen visade att vi behövde förstå mer om:

- hur transporterna körs i dag, till exempel fordon och drivmedel
- vilka möjligheter leverantörerna har att köra fossilfritt i vårt område
- om transportdelen kan synliggöras i totalpriset.

Frågor vi ställde till beställarna

- Vet ni vilket drivmedel som leverantörerna kör på idag?
- Vad tänker ni om att vi har ambitionen om att ställa krav på fossilfria transporter?
- Vet ni ungefär idag hur mycket av kostnaden som ligger på transport och varor?
- Hur ser det ut med leveransfrekvens?
- Ser ni någonting i transportflödet som skulle kunna förbättras?

Översiktlig

MARKNADSANALYS

Genom leverantörernas webbplatser framgick att flera av företagen är drivande i omställningen, med satsningar på fossilfria transporter genom el, biogas och HVO . Flera hade redan ellastbilar och biogaslastbilar i sina fordonsflottor och uttryckte ambitioner att elektrifiera ytterligare . Marknadsanalysen visade att leverantörerna i viss utsträckning använde sig av underleverentörer, men inte i vilka geografiska områden dessa användes .

Slutsatsen blir att det inte riktigt framgick om dessa lösningar fanns tillgängliga i vårt geografiska område eller om de omfattade de transporter som var aktuella i upphandlingen . Exempelvis verkade ellastbilar främst användas i storstadsregioner . Det stärkte behovet av marknadsdialog för att förstå vilka fossilfria lösningar som var möjliga utifrån de lokala förutsättningarna.

MARKNADSDIALOG

Beskrivning av dialog

Vi hade en timmes dialog med varje leverantör, varav 20 minuter avsattes för frågor om transporternas utförande.

Dialogen visade att:

- leveranser sker med både egna transporter och externa, ofta lokala, åkerier
- omlastning sker mellan egna transporter och externa åkerier
- leverantörerna kan köra med HVO100 från avtalsstart i vårt område
- el och biogas kan vara möjliga
- uppföljning genom körda kilometer per drivmedel bedömdes möjlig
- leverantörerna kunde inte särredovisa transportkostnaderna

Frågor vi ställde till marknaden

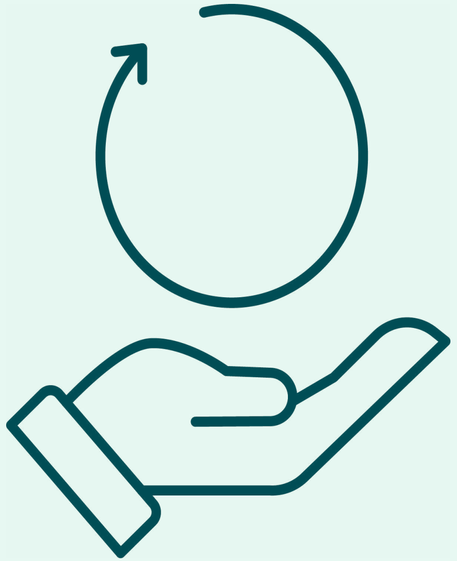
- Utförs uppdraget med egen fordonsflotta och egen personal eller med underleverantörer?
- Vilka typer av fordon och drivmedel används idag?
- Vilka möjligheter och begränsningar finns för fossilfria lösningar i verksamhetsområdet?
- Hur ser uppdragets driftmönster ut?
- Hur skulle krav på fossilfri drift påverka utförandet?
- Hur arbetar ni idag med omställning och vilka steg planeras framåt?

KRAVFORMULERING

Hur resonerade vi kring kravställning?

Utifrån analys och dialog bedömde vi att fossilfria transporter kunde krävas från avtalsstart, eftersom HVO100 var vanligt i området. Kraven utformades stegvis, med fossilfritt från start och successivt ökad andel el under avtalstiden.

Kravet uttrycktes som andel körda kilometer per drivmedel, eftersom det bedömdes möjligt att följa upp och gav en bild av transporternas faktiska utförande.

Hur resonerade vi kring utvärderingsmodell?

Fokus låg på att kraven skulle vara tydliga, relevanta för transportlösningen och möjliga att följa upp. Därför lades tyngdpunkten på kravutformning och uppföljning, snarare än utvärdering. Kraven ställdes som ska-krav i administrativa föreskrifter.

Vilka krav ställde vi?

- Tunga fordon (totalvikt över 3,5 ton) som används inom uppdraget ska uppfylla krav enligt minst EURO VI. Lätta fordon (totalvikt under 3,5 ton) som används inom uppdraget ska uppfylla krav enligt minst EURO 6.

Krav på drivmedel

- Från avtalsstart ska 100 % av drivmedlet som används för att utföra uppdraget utgöras av förnybart drivmedel.

Andel körda kilometer fossilfritt

- Av de fordon som används för att utföra uppdraget* ska en bestämd andel drivas av primärt el, vätgas eller biogas från och med år 2028. Endast helelektriska fordon utan förbränningsmotor godkänns som elfordon, det vill säga ej laddhybrider och elhybrider.
- Två år efter avtalsstart ska minst 10% av uppdragets* totala årliga körsträcka utföras av fordon om använder el, vätgas eller biogas som drivmedel. Fordonen som används ska vara godkända för el, vätgas eller biogas enligt Transportstyrelsens vägtrafikregister.

Med förnybart drivmedel menas:

- **El**
- **Vätgas**
- **Biogas**
- **Bioetanol (ED95/E85/75)**
- **Biodiesel (HVO100, RME100 eller FAME 100/ B100)**

- Undantag kan göras under kortare tid när ordinarie fordon repareras, servas eller dylikt. Undantagen ska dokumenteras.

Redovisningskrav

- Leverantören ska en gång per kalenderår redovisa hur kraven för uppdraget uppfylls. Följande ska redovisas:
  - Antalet körkilometer per bränsletyp
  - Mängd i liter, kilo (om biogas) eller kWh tankade bränslen per bränsletyp som förbrukats för uppdraget
  - Registreringsnummer på de fordon som har använts för uppdraget
  - På begäran av beställaren ska leverantören kunna leverera underlag som styrker att förnybart drivmedel används för uppdraget, till exempel kvitton på tankade drivmedel.
- Leverantören ska på begäran kunna redovisa hur köparens andelar har beräknats och inte dubbelräknats mot olika kunder.

* Uppdraget avser transport från leverantörens centrallager, via eventuellt mellanlager, till slutkund.

REFLEKTIONER

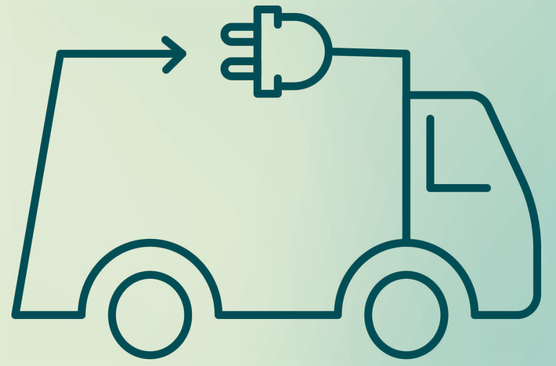
Genom att förbereda vilka frågor vi ville ställa, både internt och i dialog med leverantörer, fick vi en tydligare bild av marknadens förutsättningar och uppdragets utförande, vilket underlättade utformningen av krav.

En viktig lärdom från marknadsdialogen var att förstå leverantörernas logistikupplägg: leveranser från centrallager, omlastningscentraler och när externa eller lokala åkerier tar vid. Det gör det enklare att ringa in hur kraven skall träffa transporterna i logistikupplägget.

Leverantörerna lyfte att förändrade logistikupplägg, till exempel leveranser utanför peak-hours, kan påverka logistikupplägget både vad gäller pris- och miljöaspekter för transporterna. Sådana frågor behöver tas upp tidigare med beställarna nästa gång, för att se om andra leveranstider kan fungera utifrån verksamhetens behov och bidra till lägre kostnad eller mindre miljöpåverkan.

Samtidigt blev det tydligt att transporter och livsmedelsleveranser är nära integrerade i leverantörernas affärsmodell. Det gjorde det svårt att avgöra hur totalpriset är fördelat mellan transporter och varor. Frågor om prispåverkan gav inga tydliga svar.

Det kom inga frågor om transportkraven under anbudstiden. Vår bedömning är att leverantörerna förstod vad som efterfrågades.

Mer information och verktyg för omställningsarbetet

Läs mer här!

På hemsidan kan du läsa mer om projektets arbete samt hitta tips och verktyg till hjälp för kommunernas omställningsarbete.
Här kan du bland annat hitta TCO-verktyg, matchningsfiler, och stöd i upphandlingsarbetet.

GreenFleets

Med stöd från
VÄSTRA GÖTALANDSREGIONEN
Boråsregionen Sjuhärads kommunalförbund
Fyrbodals kommunalförbund
Dalslands Miljö & Energiförbund
Interreg Öresund-Kattegat-Skagerrak
Medfinansieras av Europeiska unionen